

MINKŠTOSIOS GALIOS GENERAVIMAS IR REIKŠMĖ VALSTYBIŲ UŽSIENIO POLITIKOJE XXI AMŽIUJE: JAV ATVEJIS

VYTAUTAS ISODA

Vytauto Didžiojo universitetas
PMDF Diplomatinės ir tarptautinių santykių magistrantas
El. paštas: isoda.vytautas@gmail.com

Dauguma tarptautinius santykius nagrinėjančių mokslininkų¹ laikosi vieningos nuomonės, jog Jungtinės Amerikos Valstijos šiandien dominuoja pasaulio politikoje bent jau kariniu ir ekonominiu požiūriu. Vis dėlto, kaip parodė pastarųjų metų tarptautiniai politiniai procesai, karinė ir ekonominė JAV galia nepadeda joms pasiekti visų užsibrėžtų užsienio politikos tikslų, ir tai verčia kalbėti apie kitą, sunkiau pastebimą ir mažiau apčiuopiamą, valstybės galios tarptautinėje politikoje pusę, kurią akademinė bendruomenė šiandien įvardija „minkštąja galia“. Straipsnyje trumpai pristatomas minkštosios galios teorinis konstruktas ir apibrėžiama viešosios diplomatinės, kaip minkštosios galios aktyvumo priemonės, vieta šioje teorijoje. Praktinis tokio minkštosios galios analizės modelio reikšmingumas toliau įrodinėjamas per JAV atvejį.

Raktiniai žodžiai: tarptautinė galios politika, minkštoji galia, viešoji diplomacija, Jungtinės Amerikos Valstijos, užsienio politika, politika informacijos amžiuje.

ĮVADAS

Minkštoji galia nėra senas teorinis konstruktas, nors apie tai, ką šiandien yra įprasta vadinti *minkštąja galia*, tarptautinių santykių mokslininkai kalbėjo jau anksčiau. Pats minkštosios galios koncepto autorius – Harvardo universiteto profesorius Josephas S. Nye – pirmą

kartą šią sąvoką pavartojo tik 1990 m. knygoje „Bound to Lead: The Changing Nature of American Power“. Nuo to laiko *minkštosios galios* terminas nuolat skamba įvairių šalių akademikų, politikų ir žiniasklaidos retorikoje, tačiau ne visuomet teisingai suvokiama jo reikšmė. Todėl straipsnyje tikslinga visų pirma apibrėžti *minkštosios galios* sąvoką, nustatyti jos šaltinius ir santykį su tradicine *kietąja* galia. Nors paskutiniuose savo darbuose *minkštosios galios* tema J. Nye pateikia daug svarbių šio reiškinių analizės instrumentų, tuo pačiu išskirdamas viešąją diplomatiją kaip *minkštosios galios* kaupimo priemonę, jis nenurodo neginčijamos tokios galios matavimo metodologijos bei neatskleidžia (bent jau eksplicitiškai) jos santykio su tradicine neorealistine galios struktūros samprata. Tarptautinių santykių realybė savo ruožtu suponuoja gerokai didesnę *minkštosios galios* teorijos paaiškinamąjį potencialą nei konkrečios valstybės tarptautinio politinio palaikymo prognozavimas, kadangi pačios vienpolės tarptautinės sistemos išlaikyme pirmąjį dešimtmetį po Šaltojo karo svarbų vaidmenį atliko hegemoninės galybės – JAV – *minkštosios galios* resursai.

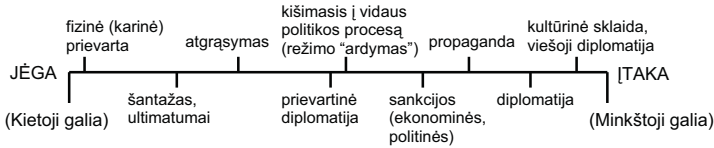
Vis dėlto pastaraisiais metais stebimas JAV *minkštosios galios* smukimas, ir šio straipsnio tikslas yra atskleisti tokio smukimo priežastis ir pasekmes JAV sumarinei galiai. Taigi analizės objektas apsiriboja valstybės galios didinimo prielaidomis, nors pats *minkštosios galios* teorijos autorius J. Nye teigia, jog tokią galią šiandien gali kaupti ir nevalstybiniai aktoriai². Valstybių *minkštosios galios* generavime jų vyriausybės galimybės yra labai ribotos, tačiau viešoji diplomatija yra sutartinai laikoma būtent šio tipo galios politikos instrumentu. Todėl straipsnyje pateikiama glausta JAV viešosios diplomatijos analizė ir rekomendacijos, kaip JAV vyriausybė turėtų koreguoti šio užsienio politikos instrumento taikymą, kad būtų atstatyta JAV *minkštoji galia* ir statusas tarptautinėje sistemoje. Galiausiai tiek JAV, tiek kitos valstybės, vystydamos savo viešosios diplomatijos strategijas, turės atsižvelgti į XXI a. globalinės informacinės revoliucijos pasekmes ir pasikeitusias tarptautinės politikos aplinkybes, kurios leidžia prognozuoti *minkštosios galios* reikšmės augimą ateityje.

MINKŠTOSIOS GALIOS TEORIJA IR JOS VIETA TRADICINĖJE GALIOS SAMPRATOJE

Tarptautinių santykių teorijoje, ypač (neo)realistinėje paradigmoje, galia laikoma pamatine sąvoka: bet kokių politinių procesų prigimtis (jau pagal apibrėžimą) slypi galios siekime ir jos demonstravime, o (neo)realistai tiki, jog „tarptautinėje politikoje galia yra netgi labiau pastebima ir mažiau varžoma nei vidaus politikoje“³, todėl ši sfera dažnai apibūdinama kaip „galios (arba jėgos) politika“. Socialiniuose moksluose galia suprantama kaip tam tikras subjektų tarpusavio santykis, kuomet „vienas veikėjas gali priversti kitą daryti tai, ko pastarasis kitu atveju nedarytų“, t. y. galia reiškia galimybę kontroliuoti pasekmes. Vis dėlto tarptautinės sistemos lygmenyje šis klasikinis galios apibrėžimas, anot R. Keohanėo ir J. Nye, suponuoja metodologines šio reiškinio studijų problemas, tuo tarpu galios redukavimas iki tam tikrų resursų, įgalinančių veikti pasekmes, kontrolės palengvina jos matavimą⁴. Tradiciškai tokiais galių nulemiančiais resursais buvo laikoma valstybės fizinė bazė (teritorija ir gyventojai), jos ekonomika, karinės pajėgos, psichologinė-sociopolitinė visuomenės būklė ir tarptautinė strateginė padėtis. Kaip teigia J. Mearsheimeris, *realpolitik* principais veikianti valstybė ne tik privalo pati kaupti šiuos resursus, bet ir „prižiūrėti, kad kitos valstybės staiga nepakreiptų galios pusiausvyros savo naudai“⁵.

Minkšosios galios (angl. *soft power*⁶) koncepcija peržengia (neo)realistinio galios suvokimo ribas jau vien dėl to, jog minkštosios galios resursai yra mažiau materialūs ir apčiuopiami nei tradicinės geografinės, ekonominės ir karinės valstybės charakteristikos. Jau anksčiau įvairūs autoriai bandė papildyti materialistinį neorealizmo pradininko Kennetho Waltzo *pasiskirsčiusios galios* ir pajėgumų modelį tarptautinės politikos sisteminėje analizėje⁷, ir nors *minkštosios galios* teorijos autorius J. Nye dažniausiai priskiriamas neoliberalų stovyklai, ši jo teorija veikiau išplečia ir papildo nei paneigia neorealistinę galios sampratą. Iš esmės tai, ką tarptautinių santykių mokslininkai iki šiol laikė galia, Nye tiesiog apibrėžia kaip *kietąją* galios dimensiją (angl. *hard power*), o *minkštąją galia* tokiu atveju laikytina diametriali jos priešingybė. Nors *minkštosios galios* išskyrimas

kietosios atžvilgiu yra sąlyginai naujas posūkis tarptautinių santykių teorijoje, Christopherio Hillo teigimu, jis evoliucionavo iš jėgos ir įtakos politikos praktinės priešinio užsienio politikos priemonių spektre⁸ (žr. 1 schemą).

1 schema. Galios kontinuumas užsienio politikoje

Šaltinis: Hill, C. *The Changing Politics of Foreign Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003, p. 135.

Pats *minkštosios galios* teorijos autorius J. Nye nelinkęs sutapatinti šios galios tipo su „politine įtaka“, ir tokią logiką pagrindžia jo pateikiamas *minkštosios galios* apibrėžimas; kito subjekto elgesį vienodai įtakoti galima tiek jėga ir materialiniu paskatinimu, tiek jo vidinių įsitikinimų ir motyvacijos veikti pakeitimu. Būtent resursai ir būdai, kurie pasitelkiami siekiant įtakoti kitų elgesį, leidžia politinę galią skirti į *kietąją* ir *minkštają*: kietoji galia tokiu atveju žymėtų galimybę sukelti norimas pasekmes per grąšinimus arba už atlygį, o *minkštoji* – gebėjimą pasiekti norimą rezultatą patraukiant prieštaraujančiuosius į savo pusę arba, J. Nye žodžiais, „priverčiant kitus norėti to, ko nori tu“¹⁰.

Minkštoji galia yra sena demokratinių valstybių vidaus politikos realija, kadangi, skirtingai nei autoritariniai lyderiai, kurie savo valdžią dažnai grindžia prievarta, demokratiniai politikai savo tikslus gali realizuoti tik turėdami garantijas sulaukti tam tikrų interesų grupių ir visuomenės paramos. Šiam tikslui gali pasitarnauti ir „papirkėnėjimas“, tačiau labai svarbų vaidmenį vaidina ir asmeninis, vertybinis arba institucinis patrauklumas¹¹. Tarptautinės politikos lygmenyje valstybė garantuoti kitų šalių elgesio atitikimą saviems interesams taip pat gali tiek pasitelkdama jėgą ir ekonominius svetus, tiek įtikindama kitas valstybes savo požiūriu teisingumu ir palenkdama jas savo pusem, tačiau pastaruoju atveju valstybės vyriausybei prireiks kitokių resursų nei jėga ir finansai (žr. 2 schemą).

2 schema. **Galia pagal Josephą S. Nye**

Šaltinis: Nye, J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004, p. 8.

Anot Janice Bially Mattern, „vargu, ar Nye yra pirmasis, kuris suprato, kad galią galima išreikšti negrąšinant ir nežadant materialinio atlygio; <...> Vis dėlto šiuolaikiniame <...> moksle ir užsienio politikos bendruomenėje būtent Nye nuopelnai masina vaizduotę. Tikriausiai taip yra dėl to, jog Nye ne tik atkreipia dėmesį į *minkštąją galią*; jis taip pat ją traktuoja kaip pakankamą pagrindą veikti, <...> Nye suvokia *minkštąją galią* didele dalimi taip kaip dauguma suvokia *kietąją*: kaip apčiuopiamą instrumentą, kurį galima sukaupti ir išnaudoti koordinuojant pastangas“¹². Būtent galimybė redukuoti *minkštosios galios* fenomeną iki atskirų resursų, kuriuos galima kaupti ir panaudoti, sumos yra pagrindinis *minkštosios galios* teorijos aspektas, leidžiantis priderinti ją prie tradicinės (neo)realistinės galios koncepcijos, nors šie resursai ir yra mažiau apčiuopiami ir dar sunkiau išmatuojami nei tradicinės – *kietosios* – galios elementai.

Dažniausiai minimi valstybės *minkštosios galios* šaltiniai tarptautinėje politikoje yra jos kultūra, vertybės ir politinė praktika, taip pat tarptautinės institucijos, leidžiančios valstybei skleisti savo kultūrą ir vertybes į kitas šalis bei legitimuoti savo vykdomą politiką. Pasak J. Nye, kai šalies kultūra apima ir vyriausybės politika propaguoja universalias vertybes, kurias pripažįsta ir kitos valstybės, ji turi daug didesnes galimybes pasiekti norimus rezultatus užsienio politikoje, t. y. disponuoja didesne *minkštąja galia*. Tiesa, kaip ir *kietosios*, *minkštosios galios* resursų reikšmė yra sąlyginė, priklausomai nuo konteksto:

tankai neprideda daug karinės galios, jeigu mūšis vyksta pelkėje ar džunglių tankmėje, – analogiškai amerikietiški filmai kaupia JAV *minkštąją galią* Europoje ar Lotynų Amerikoje, tačiau mažina jų populiarumą islamo šalyse, kur amerikietiškas gyvenimo būdas, vietinių gyventojų standartais, atrodo amoralus¹³. Galima diskutuoti, ar egzistuoja iš tiesų „universalios“ vertybės kaip pirminis galios šaltinis, ar tokiomis jas paverčia sąmoninga atitinkamų tarptautinės politikos subjektų veikla, institucionalizuojant savąsias vertybes tarptautinėje sistemoje ir įtvirtinant jas kaip universalias; pavyzdžiui, XIX a. pasaulio hegemonas Didžioji Britanija ir XX a. antros pusės – JAV savo vertybes – liberalią ekonomiką ir demokratiją – legitimavo tarptautiniu mastu, sukurdamos taisyklių ir institucijų struktūrą: Britanijos atveju tai buvo aukso standartas, JAV – Tarptautinis Valiutos Fondas, Pasaulinė Prekybos Organizacija ir Jungtinės Tautos¹⁴. Institucijos padeda hegemonui sukurti daugiašališkumo iliuziją, o anot C. Hillo, valstybės lengviau pasiduoda kultūrinei ir politinei hegemono įtakai, jeigu sąmoningai nesuvokia jo „hegemoniškumo“¹⁵. Taigi kaip ir *kietosios, minkštosios galios* resursai tarpusavyje yra labai susiję, tačiau skirtingai nei tradicinė geografinė, ekonominė ir karinė valstybės bazė, jie nėra tokioje griežtoje vyriausybės kontrolėje arba apskritai gali būti generuojami tik pilietinės visuomenės lygmenyje, todėl administruojant *minkštosios galios* resursus vyriausybėms paprastai rekomenduojama veikiau nesikišimo nei kontrolės politika.

Kaip parodė 2003 m. karo Irake atvejis, *minkštosios galios* resursai turi vis didesnę įtaką ir galios pusiausvyros politikai: dar iki pačios karinės intervencijos kitos didžiosios galybės – Prancūzija, Rusija ir Kinija – *minkštuoju balansavimu* atsivėrė JAV karinę galią vetuodamos JT Saugumo Tarybos rezoliuciją ir neleido Vašingtonui legitimuoti karo Irake¹⁶, kas eventualiai iš JAV pareikalavo daugiau karinių ir finansinių resursų. Iš tiesų (neo)realistai netapatina *minkštojo balansavimo* tarptautinėse institucijose su *minkštąja galia*, tačiau pripažįsta, jog *minkštosios galios* resursai yra svarbus faktorius organizuojant atsvaros koalicijas prieš stipriausią sistemos valstybę, arba atvirkščiai – užkertant kelią koalicijų kūrimui ir pusiausvyros atstatymui¹⁷. Kaip

teigia J. Nye, „istorijos eigoje silpnesnės valstybės dažnai sujungdavo savo jėgas tam, kad atsvertų stipresnės valstybės galią ir grėsmę, tačiau taip būna ne visuomet; kartais silpnąsias patraukia prisijungti prie „karavano“, vairuojamo stipriosios, ypač <...> kuomet didžioji valstybė savo karinę galią derina su minkštąja galia“¹⁸. Tad praktinei *minkštosios galios* reikšmei ir toliau augant, o akademinėi bendruomenei toliau vystant *minkštosios galios* teoriją, galima tikėtis, kad pastaroji kada nors privers peržiūrėti ir tradicinę „waltziškąją“ tarptautinės galios struktūros koncepciją.

VIEŠOJI DIPLOMATIJA KAIP MINKŠTOSIOS GALIOS POLITIKOS PRIEMONĖ

Tiek kietosios, tiek minkštosios valstybės galios resursai neturėtų būti painiojami su užsienio politikos instrumentais. Iš tiesų, anot C. Hillo, valstybės užsienio politikos formavimo piramidėje resursai yra žemiausiame lygmenyje ir turi būti sąmoningais vyriausybės sprendimais operacionalizuoti iki instrumentų lygmens¹⁹. Skirtingi galios tipai suponuoja skirtingus užsienio politikos instrumentus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Trys galios tipai ir jų praktinė raiška

	Elgesio modeliai	Pagrindinės priemonės	Vyriausybės politika
Karinė galia	prievarta, atgrasymas, gynyba	jėga, grąšinimai	prievartinė diplomatija, karas, jungimasis į aljansus
Ekonominė galia	skatinimas, prievarta	materialinis atlygis, sankcijos	ekonominė pagalba, papirkinėjimas, ekonominės sankcijos
Minkštoji galia	palenkimas į savo pusę, darbotvarkės diktavimas	vertybės, kultūra, pavyzdinė politika, institucijos	viešoji diplomatija, dvišalė diplomatija, daugiašalė diplomatija

Šaltinis: Nye, J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004, p. 31.

XXI a. prievarta tapo kaip niekada anksčiau nepageidaujamu užsienio politikos įrankiu, ypač tarp demokratinių valstybių, kuriose ekonominė ir socialinė gerovė tapo prioritetiniu vyriausybės uždaviniu, o karas dažnai suvokiamas kaip biudžeto lėšų švaistymas ir socialinės harmonijos drumstimas. Todėl paraleliai išaugo *minkštosios galios* reikšmė, kurios generavime ir realizacijoje svarbiausias vaidmuo tenka viešajai diplomatijai. Būtent dėl to daugumos valstybių (bent jau didžiųjų) vyriausybės ir joms pavaldžios diplomatinės tarnybos pastaraisiais metais sparčiai steigia už šią sritį atsakingus padalinius ir priiminėja viešosios diplomatijos strategijas.

Kultūrinę sklaidą tarp savo užsienio politikos instrumentų bene pirmoji įtvirtino Prancūzija, kuri ypač didelę reikšmę savo idėjų „eksportui“ į užsienį ėmė skirti paveikta Didžiosios Prancūzijos revoliucijos (1789-1799 m.) patirties²⁰. Jau 1883 m. buvo įkurta „Alliance Française“ organizacija, kuri iki šiol propaguoja prancūzų kalbą ir literatūrą pasaulyje, o 1923 m. – kultūros sekcija Prancūzijos užsienio reikalų ministerijoje. Nors tokios kvaziautonomiškos kultūrinės organizacijos, kaip „Alliance Française“, „Britų Taryba“ ar Vokietijos „Goethės Institutas“, veikia (bent iš dalies) nepriklausomai nuo savo šalių vyriausybių, jos finansuojamos iš diplomatinės tarnybos biudžeto, o tai yra svarbus indikatorius, parodantis, jog jų veikla atitinka tų valstybių užsienio politikos tikslus. Apibrėždamas viešąją diplomatiją, Walteris Robertsas finansavimo šaltinį akcentuoja kaip vieną iš šio reiškinio skiriamųjų bruožų: „viešoji diplomatija“, anot jo, – „tai vyriausybinė arba vyriausybės finansuojama užsienio politikos veikla, kurios tikslas yra sukurti kuo palankesnę klimatą užsienio šalių visuomenėse tam tikros valstybės atžvilgiu, kad pastarosios užsienio politika būtų suprantama ir – idealiu atveju – priimtina tų šalių plačiajai visuomenei“²¹. Taigi viešosios diplomatijos atsiradimas iš esmės reiškia kryptingas vyriausybių pastangas didinti savo šalių *minkštosios galios* resursus užuot palikus šį procesą savieigai.

Sėkminga viešosios diplomatijos strategija apima ne tik viešųjų ryšių sferą, bet ir švietimo sistemos bei kultūros vadybą. J. Nye išskiria tris viešosios diplomatijos dimensijas, į kurias vyriausybė privalo proporcingai atsižvelgti, išnaudodama šį užsienio politikos instrumentą.

Pirmoji dimensija yra kasdienė (angl. *day-to-day*) komunikacija, kuri reiškia nuolatinį vidaus ir užsienio politikos sprendimų aiškinimą žiniasklaidai, taip pat ir užsienio žurnalistams. Ši dimensija reikalauja ir tam tikro vyriausybės aparato pasirengimo teikti informaciją krizinėse situacijose²². Pavyzdžiui, 2001 m. spalio 7 d., pasirodžius pirmajai po Rugsėjo 11-osios atakų Osamos bin Ladenos vaizdajuostei, JAV vyriausybė pabandė užkirsti kelią jos transliacijai tiek per arabų „Al Jazeera“, tiek per savo šalies televizijas, ir šis bandymas, vėliau iškilęs į viešumą, padarė daug žalos JAV *minkštajai galiai*, kadangi savo veiksmais vyriausybė „pamynė“ žodžio laisvę – vertybę, kurią nuolat deklaruoja. Tinkama reakcija šioje situacijoje, anot Antony Blinkeno, būtų buvęs žiniasklaidos „užtvindymas“ atsakomaisiais vyriausybės pranešimais ir pasisakymais; kaip vėliau pripažino „Al Jazeera“ atstovai, tomis dienomis jie desperatiškai stengėsi paimiti interviu iš kurio nors aukšto JAV vyriausybės pareigūno, tačiau nesėkmingai²³. Taigi net pačios šališkiausios žiniasklaidos priemonės nekuria žinių turinio, o tik savaip jį pateikia ir interpretuoja, todėl vyriausybei tereikia atskleisti joms savo poziciją ir ši visuomet pasieks auditoriją.

Antroji viešosios diplomatijos dimensija apima strateginę komunikaciją, t. y. temines viešųjų ryšių kampanijas, panašias į rinkimines ar prekių reklamos kampanijas. Tiesa, RAND korporacijos ekspertai Charles'as Wolfas ir Brianas Rosenas perspėja, jog viešojoje diplomatijoje negalima vadovautis verslo rinkodaros dėsniais, kadangi, kalbant ekonominiais terminais, komercinės reklamos objektas yra „privачios prekės“ (angl. *private goods*), kurių vartojimas yra kiekvieno individo asmeninis pasirinkimas, kai tuo tarpu viešoji diplomatija propaguoja „viešąsias prekes“ (angl. *public goods*), tokias kaip demokratinė santvarka ar žmogaus teisės, ir apeliuoja į visuomenę, kaip visumą, skatindama ją diegti tam tikrą saviorganizacijos formą ir gyvenimo būdą²⁴. Per kampaniją vyriausybė ir jai pavaldžios institucijos paprastai organizuoja įvairius renginius ir minėjimus, atitinkančius pagrindinę kampanijos temą. Svarbu, kad atskiri vyriausybės aparato padaliniai neplėtotų viena kitai prieštaraujančių kampanijos temų, kaip tai 10-ajame dešimtmetyje darė „Britų Taryba“ ir „Britų Turizmo Valdyba“, kuomet pirmoji pristatinėdavo Didžiąją Britaniją kaip modernią,

multietninę valstybę, o antroji pabrėžė britų tradicijas, ceremonialą ir istoriją. Taip pat svarbu, kad tokiose kampanijose propaguojamos idėjos nesikirstų su šalies politine praktika.

Galiausiai trečiąją viešosios diplomatijos dimensiją sudaro ilgalaikių santykių su individualiais kitose pasaulio šalyse palaikymas, o sukurti tokius ryšius galima steigiant mokslo, studijų ir kultūros mainų programas, skiriant stipendijas, rengiant seminarus ir konferencijas bei kuriant komunikacijos kanalus. Pavyzdžiui, nuo II pasaulinio karo daugiau kaip 700 000 žmonių dalyvavo JAV vyriausybės įsteigtose akademinėse ir kultūrinėse mainų programose, iš kurių apie 200 vėliau tapo įvairių valstybių vadovais. Panašias programas pastaraisiais metais intensyviai vykdo ir Kinija, į savo aukštąsias mokyklas priėmusi jau apie 100 000 studentų vien iš Afrikos šalių²⁵. Netgi tokios tradicinės *kietosios galios* struktūros kaip šalies karinės pajėgos gali kaupti *minkštąją galią*, užmegzdamos tiesioginius kontaktus bei steigdamos įvairias mainų programas su kitų šalių karinėmis institucijomis²⁶. Kaip teigia J. Nye, „efektyvi viešoji diplomatija – tai dvipusis eismas, kuris apima ne tik kalbėjimą, bet ir kito iš klausymą“, todėl reikėtų skirti daugiau dėmesio bei lėšų ir užsienio visuomenių viešosios nuomonės tyrimams²⁷. Nors vienos konkrečios sociologinės apklausos rezultatai veikia užfiksuoja tuometinę užsienio visuomenės nuotaiką ir tiksliai neatspindi valstybės *minkštosios galios* būklės, atliekant tokias apklausas sistemingai, per ilgą laiką galima atsekti tam tikras tendencijas ir nustatyti užsienio šalių gyventojų preferencijas.

Tarptautinės galios (tiek kietosios, tiek minkštosios) generavimas tradiciškai buvo valstybės prerogatyva, tačiau XXI a. informacinių technologijų revoliucija į tarptautinius politinius procesus įtraukia ir nevalstybinius aktorius. To priežastis – pokyčiai viešosios informacijos politinėje centralizacijoje, kuriuos nulėmė kompiuterinių tinklų ir globalios virtualios erdvės atsiradimas, maksimaliai sumažinęs informacijos perdavimo kaštus²⁸. Šiandien, visų pirma interneto pagalba, informaciją gali skleisti bet kas, įskaitant ir subnacionalinius veikėjus, todėl globali auditorija susiduria su vadinamuoju „gausybės paradoksu“ (angl. *paradox of plenty*), t. y. iš daugybės kartais netgi vienas kitam prieštaraujančių naratyvų ji turi pasirinkti vieną „tiesos versiją“. Kaip

teigia R. Keohane'as ir J. Nye, *minkšoji galia* tarptautiniuose santykiuose tiesiogiai „priklauso nuo viešosios informacijos, kurią aktorius skleidžia, įtikinamumo“²⁹. Vadinasi tikrasis galios svertas „gausybės paradokso“ kontekste yra ne pati informacija, o informacijos šaltinio patikimumas (*credibility*)³⁰, kuris garantuoja, jog globalioje informacinėje erdvėje ištvirtins būtent jo skleidžiamas naratyvas; XXI a. politikoje, kaip teigia informacinių karų ekspertai Johnas Arquilla ir Davidas Ronfeldtas, „galiausiai gali būti svarbiausia, kieno istorija laimės“³¹. Valstybių patikimumo šaltinių R. Keohane'as ir J. Nye siūlo ieškoti jų vidinėje struktūroje, – demokratijos visuomet pasižymi didesniu tarptautiniu patikimumu dėl savo atvirumo įvairioms idėjoms ir pilietinės visuomenės vaidmens³². Netgi tradicinis (neo)realizmas, atmetantis bet kokią vienetų vidinių savybių įtaką jų elgesiui sistemoje, negali paneigti, jog svarbi įprastinės diplomatijos dalis yra paremta vyriausybės tarpusavio pažadais, kurie savo ruožtu gali būti naudojami kaip užsienio politikos instrumentas tik disponuojant tarptautiniu patikimumu. Todėl ateityje politinė konkurencija, vadinasi, ir tarptautinė, „mažiau koncentruosis į galimybę skleisti informaciją, o daugiau į patikimumo kūrimą ir žlugdymą“³³. Valstybės, įgyvendindamos savo viešosios diplomatijos strategijas, turės konkuruoti su nevalstybiniais veikėjais ir prisitaikyti prie informacijos amžiaus „žaidimo taisyklių“. Tačiau nevalstybiniai aktoriai, galintys sėkmingai kaupti *minkšąją galią*, artimiausiu metu vargu ar galės savo tarptautine reikšme prilygti valstybėms, kol kas išlaikančioms tvirtą *kietosios galios* monopolį.

JAV ATVEJO ANALIZĖ

Pasibaigus Šaltajam karui, tarptautinėje sistemoje nebeliko *kietosios galios* prasme lygiaverčio varžovo JAV, ir tarptautinė galios politika pasiekė, C. Krauthammerio žodžiais, beprecedentį „vienpolį momentą“³⁴. Vienas galios centras, remiantis neorealitų aiškinimu, neturėtų būti ilgalaikė tarptautinės sistemos būseną, kadangi sisteminis galios pusiausvyros mechanizmas eventualiai turėtų sukurti atsvarą hegemoninei galybei. Vis dėlto hegemono *minkšoji galia* gali iškreipti šį procesą ir legitimuoti esamą vienpolę santvarką, kaip patvirtino

JAV atvejis pirmąjį dešimtmetį po Sovietų Sąjungos žlugimo, tačiau įžengusios į XXI a., JAV pamažu netenka savo „minkšųjų resursų“ ir todėl susiduria su naujais diplomatiniais iššūkiais.

JAV MINKŠTOSIOS GALIOS RESURSAI

Iki šiol atlikti viešosios nuomonės tyrimai³⁵ gana aiškiai rodo vieną tendenciją – JAV populiarumą pasaulyje labiausiai lemia jos aukštoji ir masinė kultūra (atitinkamai pažanga mokslo ir technologijų srityje bei populiaroji muzika, kinas ir televizija). Viena iš pagrindinių to priežasčių, pasak J. Nye, yra stipri JAV ekonomika, padedanti skleisti amerikiečių kultūrą: 62 iš 100 žinomiausių pasaulyje prekės ženklų yra JAV kompanijų. Tokių korporacijų kaip „Microsoft“ ir „Apple“ produkcija tapo alternatyvos neturintiu tarptautiniu standartu savo – informacinių technologijų – rinkoje. Be to, JAV pirmauja pasaulyje pagal kino ir televizijos produkcijos eksportą bei kino industrijos pelningumą (nors Indijos „Bollywoode“ ir sukuriama daugiau filmų per metus), taip pat pagal išleidžiamų knygų ir Nobelio premijos laureatų fizikoje, chemijoje ir ekonomikoje skaičių. Taip pat daugiau nei dvigubai lenkia antroje vietoje esančią Japoniją pagal muzikos įrašų pardavimą³⁶. Vis dėlto JAV kultūrinė galia nėra statiška ir pastaruoju metu stebimas jos silpnėjimas, iš dalies sietinas su pasauliniu antiglobalizmo judėjimu. Antiglobalistai, pasak J. Nye, linę pristatyti JAV kultūrą ir jos plitimą kaip trivialų globalizacijos atvaizdą, kadangi taip jiems lengviau patraukti žmonių mases. Iš tiesų JAV kultūra nėra taip plačiai „įsišaknijusi“, kad būtų galima ją laikyti globalia: populiariausia pasaulyje sporto šaka yra europietiškas futbolas, o ne amerikietiškas futbolas ar beisbolas. Daug populiariosios muzikos atlikėjų, stilių ir įrašų kompanijų kilo iš Europos ir tik vėliau persikėlė į Šiaurės Amerikos rinką. Galiausiai pati anglų kalba įsitvirtino pasaulyje kaip *lingua franca* visų pirma dėl britų politinės įtakos, tik vėliau – kaip JAV galios atspindys³⁷. Didesnį susirūpinimą nei antiglobalistų judėjimas J. Nye kelia tam tikras amerikiečių kultūros „nusidėvėjimas“: jo nuomone, JAV populiaroji kultūra, kuri pastaraisiais dešimtmečiais didžiąjai pasaulio daliai atrodė egzotiška ir patraukli, pamažu praranda

savo egzotiškumo aurą. Galiausiai gali paaiškėti, jog pirminis staigus amerikiečių kultūros priėmimas užsienyje buvo laikinas reiškinys tol, kol kitos šalys pritaikys amerikietiškuosius pasiekimus savam kultūriniam kontekstui (t. y. pradedami kurti savi amerikietiškos televizijos programų atitikmenys, atsiranda vietiniai amerikietiškos muzikos stilių atlikėjai ir pan.). Ar ši hipotezė pasitvirtins, parodys laikas³⁸.

Savo vertybes, kaip ir kitos valstybės, JAV išreiškia tiek žodžiais, tiek atitinkama politika. Tokios universalios vertybės kaip žmogaus teisės ar kova su klimato kaita gali būti svarbus *minkštosios galios* resursas, tačiau neužtenka jas deklaruoti. Rasinė segregacija, disponavimo šaunamaisiais ginklais laisvė ir didelė populiacijos dalis, atliekanti bausmes kalėjimuose, yra ne tik JAV vidaus politikos problema, bet ir mažina šalies patrauklumą tarptautiniu mastu. Tiesa, kai kurios JAV visuomenėje giliai „išsišaknijusios“ vertybės iš tiesų nėra tokios universalios; individualizmas, atviras seksualumas ir feminizmas nėra priimtinos idėjos tradicinėse patriarchalinėse visuomenėse. Kai kurias valstybes, tokias kaip Vokietija ar Pietų Afrika, riboti žodžio ir įsitikinimų laisvę verčia istorinė patirtis, net jeigu jos iš esmės ir priitaria šioms amerikietiškomis vertybėms³⁹. Ir nors tokios ir panašios aplinkybės nepriklauso nuo JAV vyriausybės, ši savo ruožtu privalo bent jau įdiegti nuoseklumą savo deklaruojamų idėjų vidaus ir užsienio politikos kontinuumo, jeigu nori ir toliau išlaikyti JAV pasaulio lyderio pozicijoje.

XX–XXI amžių sandūroje išryškėjusį pasaulinį antiamerikietiškuumą išsamiai nagrinėję Peteris Katzensteinas ir Robertas Keohane'as išskiria dvi galimas tokio antagonizmo formas, kurias sąlyginai įvardija užsieniečių (1) nuomone (angl. *opinion*) apie JAV ir (2) išankstiniu nusistatymu (angl. *bias*) vertinant JAV. Nuomonę, anot šių autorių, nulemia tam tikra JAV politika – tiek vidaus, tiek užsienio, todėl užsieniečių nuomonė apie šią šalį gali būti keičiama ir formuojama jos vyriausybės žodžiais ir veiksmais. Išankstinis antiamerikietiškas nusistatymas savo ruožtu yra didesnė grėsmė JAV, kadangi tokį nusistatymą perėmę užsienio visuomenės bet kokią informaciją apie šią valstybę priima per atitinkamą negatyvumo „filtrą“, todėl jų priešiškus JAV yra sunkiau eliminuojamas. P. Katzensteinas ir R. Keohane'as tiki

optimistiškesniu šiaandieninio antiamerikietiškumo, kaip laikinos neigiamos užsieniečių nuomonės, aiškinimu⁴⁰, tačiau Vašingtonas turėtų atkreipti dėmesį į minėtas tendencijas, kadangi ilgainiui nekeičiant nepopuliarios politikos, neigiama pasaulio nuomonė gali perraugti į neigiamą kitų valstybių nusistatymą JAV atžvilgiu.

XXI AMŽIAUS JAV UŽSIENIO POLITIKA IR JOS ĮTAKA ŠIOS VALSTYBĖS MINKŠTAJAI GALIAI

Kaip teigia Josefas Joffe, iš dalies pastarąjį dešimtmetį stebimas pasaulinis antiamerikietiškumas yra struktūrinis reiškinys: kitos valstybės priešinasi Vašingtono užsienio politikai ir stengiasi riboti amerikiečių kultūros ekspansiją tik dėl to, jog šiandien JAV yra stipriausias veikėjas tarptautinėje sistemoje⁴¹. Vis dėlto, J. Nye žodžiais, valstybių vidaus ir užsienio politikos veiksmai „gali arba sušvelninti, arba užaštrinti struktūrinę konfrontaciją“⁴², ir būtent pastarasis scenarijus tapo realybe po George'o W. Busho atėjimo į valdžią JAV 2001 m. sausį bei tais pačiais metais įvykdytų Rugsėjo 11-osios teroristinių išpuolių. Atsakomieji veiksmai, kurių imtis G. W. Busho administraciją priverė šie išpuoliai, buvo ne tik strategiškai klaidingi, bet ir jų taktinis įgyvendinamas buvo paruoštas nekompetetingai; visų pirma Rugsėjo 11-osios atakos įrodė, kad terorizmo grėsmė yra reali, todėl 2001 m. spalį JAV paskelbus karą Afganistanui ir talibų režimui, priglaudusiam teroristine „al Qaeda“ organizaciją, dauguma tradicinių amerikiečių partnerių Vakaruose solidarizavosi su JAV ir masinės užuojautos visuomenėje spaudžiami sutiko prisidėti prie šios kampanijos. Sprendimas pradėti karą Irake (2003 m.) savo ruožtu traktuotinas kaip šios administracijos strateginė klaida *minkštosios galios* ir šalies reputacijos išlaikymo atžvilgiu, kadangi šiuo atveju tokių akivaizdžių sąsajų su tarptautiniu terorizmu ar įrodymų, kad irakiečiai gamina masinio naikinimo ginklą, kaip skelbė JAV vyriausybė, nebuvo. Šios aplinkybės suformavo kitų pasaulio valstybių nuomonę, kad JAV tiesiog naudojasi situacija ir, prisidengdama visuotine terorizmo grėsme, bando jėga įtvirtinti savo interesus šiame regione. Tokį išpūdį dar labiau sustiprino JAV karinių veiksmų vienašališkumas, negavus JT Saugumo Tarybos

mandato, ir arogantiški kai kurių administracijos narių pareiškimai, kurie leido suprasti, kad amerikiečiams nereikia kitų pritarimo⁴³. Nevaržoma ir neprognozuojama JAV užsienio politika, anot Jameso Steinbergo, įtvirtino jų, kaip grėsmės tarptautiniam saugumui ir stabilumui, įvaizdį kitose pasaulio šalyse ir tokiu būdu ištrynė takoskyrą tarp pačių JAV ir jų didžiausio priešo „al Qaeda“⁴⁴.

Tarp taktinių klaidų galima išskirti pačias semantines formuluotes, kurias pasirinko buvusi administracija, tokias kaip „karas prieš terorizmą“ (užuot pristačius šią politiką kaip „teisinę atsakomybę už padarytus nusikaltimus“) arba „islamistinis fašizmas“, kadangi jos iš tiesų labiau pasitarnavo priešininko tikslams; O. bin Ladenas ir „al Qaeda“ siekia eskaluoti teroristinį pasipriešinimą iki civilizacinio konflikto, ir tokie pareiškimai tik palengvina naujų „karių“ verbavimą. Be to, amerikiečiai neįvertino sąjungininkų svarbos šioje kampanijoje: kad karas prieš terorizmą būtų sėkmingas, būtinos visų vyriausybių pastangos išardyti teroristinio tinklo padalinius ir savo šalyse. Galiausiai „lemiamą smūgį“ JAV *minkštajai galiai* sudavė *jus in bello* principų nesilaikymas, t. y. žiaurus elgesys su karo belaisviais Guantano įlankos ir Abu Ghraibo kalėjimuose⁴⁵.

Nors JAV ir anksčiau yra neapdairia politika sumenkinusios savo *minkštąją galią* ir vėl ją atstačiusios, šiandieninėje situacijoje Vašingtonui gali būti gerokai sunkiau susigrąžinti prarastą patikimumą ir prestižą. Visų pirma pasikeitė tarptautinės politinės aplinkybės: Šaltojo karo metais JAV partneriai Vakarų Europoje buvo priversti „atleisti“ amerikiečiams pavienes jų politikos klaidas ir oficialiai pritarti jų pozicijai, net jeigu laikė ją neteisinga, kadangi Europa nuolat jautė Sovietų Sąjungos ir komunizmo grėsmę, o JAV buvo vienintelis jos saugumo garantas. Be to, pasak Franciso Fukuyamos, simetrinėje konfrontacijoje su Sovietų Sąjunga vengimas naudoti karinę jėgą buvo interpretuojamas kaip silpnumo įrodymas, tuo tarpu šiandien, kuomet JAV karinė galia „visa galva“ pranoksta konkurentų, jėgos demonstravimas duoda priešingą rezultatą: „tikėjimas JAV valia ir gebėjimu naudoti jėgą išlieka svarbus, tačiau joms paprasčiausiai nebereikia įrodinėti savo stiprybės likusiam pasauliui kiekviena pasitaikiusia proga“⁴⁶. Galiausiai būtina atkreipti dėmesį, jog šį kartą JAV ignoravo

tarptautines institucijas, kurios yra vienas iš svarbiausių (galbūt netgi svarbiausias) *minkštosios galios* šaltinis. Anot J. Steinbergo, G. W. Busho administracija veikė pagal *realpolitik* taisykles pasaulyje, kuriame po Šaltojo karo sustiprėjo liberalaus institucionalizmo paradigmos praktinė reikšmė⁴⁷. J. Nye nuomone, naujajai JAV vyriausybei (šiuo atveju Baracko Obamos kabinetui) prireiks to, ką jis įvardija „kontekstiniu išvalgumu“ (angl. *contextual intelligence*), t. y. adekvataus tarptautinio politinio konteksto suvokimo, kuris padėtų vystyti protingą strategiją⁴⁸. JAV dar G. W. Busho laikais teisingai įvertino pagrindinius savo saugumo ir užsienio politikos tikslus – tarptautinio terorizmo, masinio naikinimo ginklų ir ypač šių dviejų grėsmių derinio prevencija – tačiau kol kas buvo naudojamos klaidingos priemonės šiam tikslui pasiekti.

JAV VIEŠOSIOS DIPLOMATIJOS KRYPTIS

Pirmąsias viešosios diplomatijos programas JAV vyriausybė inicijavo dar II-ojo pasaulinio karo metais, išvelgus nacistinės Vokietijos (su ypač veiksmingu vyriausybinio propagandos aparatu) tarptautinį sustiprėjimą. Tačiau tikrasis JAV viešosios diplomatijos „aukso amžius“, anot Hanso Tucho, prasidėjo šalies prezidentu tapus Dwightui Eisenhoweriui, kuris 1953 m. įkūrė nuo kitų biurokratinių institucijų nepriklausomą Jungtinių Valstijų Informacijos agentūrą (*United States Information Agency*; USIA) ir sukoncentravo joje visas JAV kultūrinės ir idėjinės sklaidos funkcijas⁴⁹. Iki pat 1999 m., kuomet ji buvo uždaryta, USIA koordinavo tokias sėkmingas programas kaip „Amerikos balso“ radijas, Fulbrighto stipendijos užsieniečių studijoms JAV ar Amerikos bibliotekų, bei kultūros ir informacijos centrų steigimas užsienio šalyse⁵⁰. Vis dėlto, pasak J. Nye, Šaltojo karo viešosios diplomatijos modelis nebetinka šiandieninėje politinėje situacijoje: nors tebėra poreikis skleisti informaciją ir propaguoti demokratiją, pavyzdžiui, Birmoje arba Sirijoje, būtina skirti daugiau dėmesio ir demokratinėms valstybėms, kuriose visuomenės nuomonė labai įtakoja tų šalių vyriausybių politinius santykius su JAV⁵¹. Be to, kaip pažymi Owenas Barronas, viešosios diplomatijos tarnyba turėtų ne

tik teigiamai pristatyti vyriausybės politiką likusiam pasauliui, bet ir pati aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procese, informuodama vyriausybę apie galimas vienokios ar kitokios politikos refleksijas kitų valstybių viešojoje nuomonėje: „viešųjų diplomatų pareiga nėra taisyti politikos formuotojų padarytą žalą; abi bendruomenės turėtų dirbti „petys į petį“⁵².

Pastaraisiais metais JAV vyriausybė ėmėsi keleto svarbių žingsnių viešosios diplomatijos srityje. Šiuo metu buvusias USIA funkcijas pasiskirstė atskiri Valstybės departamento padaliniai, be to, 2003 m. Baltieji rūmai įkūrė savą Globalinės komunikacijos biurą (*Office of Global Communication*) prie prezidento institucijos⁵³. Naujaisi šios politikos pasiekimai yra „Sawa“ ir „Farda“ radijo stočių Artimiesiems Rytams įsteigimas, taip pat „Greitojo atsako grupės“ („*Rapid Response Unit*“), vykdančios kasdienį užsienio šalių žiniasklaidos monitoringą, ir Valstybės departamento „blogerių“ komandos sukūrimas. Tačiau JAV vis dar išleidžia bent 30 kartų daugiau biudžeto lėšų informacijos apie užsienio šalis rinkimui (t. y. žvalgybai) nei jos sklaidai⁵⁴. Be to, JAV viešosios diplomatijos programos sudaro tik apie 4% užsienio politikai skirto biudžeto ir tik 0,3 % gynybos biudžeto, ir pagal pastarąjį rodiklį jos gerokai atsilieka nuo kitų didžiųjų pasaulio valstybių⁵⁵. J. Nye teigimu, JAV vyriausybei reikėtų keisti šias proporcijas, taip pat kurti naują institucinę pagrindą, kuris padėtų į viešąją diplomatiją įtraukti ir privatų, bei nevyriausybinių sektorių⁵⁶. J. Nye pritaria Stephenas Van Evera ir Peteris Krause'as, kurių nuomone tam tikros nevyriausybines organizacijos, užsiimančios globaliu religinės neapykantos apraiškų monitoringu bei vyriausybių skleidžiamų šovinizminių istorijos naratyvų demaskavimu, padėtų paneigti ir kai kurių islamo politinių ir religinių lyderių propaguojamus antiamerikietiškus mitus. Istorijos bei religijos interpretavimu grįstą islamiškojo ekstremizmo įtaką ir naujų teroristų verbavimą taip pat galėtų sumažinti JAV remiamas sekuliarių švietimo įstaigų steigimas islamo šalyse. Galiausiai naujoji JAV administracija turėtų investuoti ir į savosios visuomenės švietimą tarpkultūrinės komunikacijos srityje, taip pat ir Artimųjų Rytų regiono kalbų mokyme, kad „parengtų eilinius amerikiečius suprasti ir vystyti dialogą su musulmonų pasauliu“⁵⁷.

Būtent dvikryptės komunikacijos nebuvimas, S. Van Everos ir P. Krause'o teigimu, yra kuklių šiandieninių JAV viešosios diplomatinės programų pasiekimų pagrindinė priežastis. Pavyzdžiui, JAV įsteigta Artimųjų Rytų „Alhurra“ televizija ir „Sawa“ radijas dažniausiai transliuoja tik iš anksto paruoštą vaizdo ir garso medžiagą ir iš esmės nerengia politinių pokalbių laidų ar tiesioginių transliacijų, kurių metu galėtų skambinti ir savo nuomonę išreikšti auditorija. JAV diplomatai paprastai vengia veltis į gilesnius debatus islamo valstybių viešojoje erdvėje, kadangi jų tarnybinė padėtis neleidžia jiems neigiamai vertinti netgi pavienius JAV vyriausybės politikos sprendimus, o šališkas kalbėjimas dažniausiai neleidžia „laimėti“ auditorijos palankumo. S. Van Evera ir P. Krause'as siūlo JAV vyriausybei savo viešosios diplomatinės programas organizuoti Didžiosios Britanijos pavyzdžiu, kur valstybinis transliuotojas BBC turi teisę kritikuoti savo vyriausybės sprendimus, tačiau objektyvumo reputacija savo ruožtu atneša ilgalaikius rezultatus ir leidžia visuomet įtikinti auditoriją. Kare prieš terorizmą, šių autorių žodžiais, „objektyvūs faktai yra palankūs JAV pusei, tačiau JAV turėtų būti palanki formatams, kurie propaguoja objektyvius faktus“⁵⁸. Objektyvumo reikšmė vykdant viešąją diplomatinę informacijos amžiuje gerokai išaugo, todėl JAV, kaip ir kitų šalių vyriausybės, turėtų stengtis išsaugoti savo patikimumo reputaciją, nuo kurios didele dalimi priklauso valstybės *minkštoji galia*.

IŠVADOS

Minkštosios galios teorija konceptualizuoja neapčiuopiamus valstybės tarptautinės įtakos svertus, tokius kaip vertybės, institucijos, kultūros ir politikos populiarumas, kurių neapima tradicinė neorealistine paradigma, ir priskiria juos galios fenomenai. *Minkštosios galios* redukavimas iki disponavimo tam tikrais resursais leidžia šią teorinę koncepciją priderinti prie tradicinės *kietosios galios* sampratos, o šių dviejų galios tipų jungimą į bendrą teoriją dar labiau paskatina empiriniai *kietosios* ir *minkštosios galių* tarpusavio priklausomybės įrodymai. Pirmąjį dešimtmetį po Šaltojo karo tarptautinės politinės sistemos raida netgi suponavo *minkštosios galios* pirmenybę prieš tradicinę karinę ir

ekonominę galią, kadangi leido vienai valstybei – JAV – išlikti hegemono pozicijoje, paneigiant neorealistinę galios pusiausvyros imperatyvą.

Nors pastarųjų metų JAV *minkštosios galios* smukimą iš dalies nulėmė antiglobalistinės tendencijos užsienio šalyse, orientuotos į savos kultūros išsaugojimą, didžiausią neigiamą poveikį JAV populiarumui padarė G. W. Busho administracijos užsienio politikos veiksmai, ypač šių veiksmų vienašališkumas, kuris kainavo JAV daug „kietųjų resursų“ ir eventualiai gali nulemti jų smukimą tarptautinės sistemos galios piramidėje. Didžioji valstybė išlaiko „supergalybės“ statusą tol, kol kitos valstybės ją tokia pripažįsta, todėl jeigu JAV trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu nesugebės aktyviais politiniais veiksmais atstatyti savo *minkštosios galios*, galima tikėtis vienokių ar kitokių tarptautinės sistemos poliškumo pokyčių.

Iki šiol JAV vyriausybė per mažai dėmesio ir lėšų skyrė viešajai diplomatijai kaip *minkštosios galios* didinimo priemonei, labiau pasitikėdama tradicine *kietąja galia*. Pagrindinė JAV viešosios diplomatijos nerezultatyvumo priežastis – efektyvios dvikryptės komunikacijos trūkumas ir pačių amerikiečių visuomenės išankstinis neigiamas nusistatymas tam tikroms užsieniečių grupėms, kuris tik sustiprina JAV ir kitų tarptautinės sistemos galios centrų struktūrinę konfrontaciją. Ateityje *minkštosios galios* reikšmė turėtų tik augti, kadangi XXI a. veikiamos informacinių technologijų revoliucijos, valstybės turės konkuruoti su nevalstybiniais veikėjais globalioje informacinėje erdvėje. Pagrindinis galios resursas šioje konkurencijoje bus valstybės kaip informacijos šaltinio patikimumas, kuris labiau priklauso nuo tos valstybės kultūros, vertybių ir politikos populiarumo nei jos karinės ar ekonominės galios.

NUORODOS IR PASTABOS

- 1 Pvz., Henry Kissingeris (žr.: *America at the Apex: Empire or Leader?* // *The National Interest*, Summer 2001, Issue 64, p. 9-17.), Barry Buzanas ir Ole Wæveris (žr.: *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. p. 33-39.), Samuelis Huntingtonas (žr.: *The Lonely Superpower* // *Foreign Affairs*, 1999, Vol. 78, No. 2, P. 35-49.) ir kt.
- 2 Nye, J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004. P. 17.

- 3 Frankel, J. *Tarptautiniai santykiai permainingame pasaulyje*. Kaunas: Litterae Universitatis, 1993. P. 103.
- 4 Keohane, R.; Nye, J. S. *Power and Interdependence*. Glenview [etc.]: Scott, Foresman and Company, 1989. P. 11.
- 5 Mearsheimer, J. Structural Realism // Dunne, T.; Kurki, M.; Smith, S. (ed.). *International Relations Theories*. New York: Oxford University Press, 2007. P. 72.
- 6 Į lietuvių kalbą terminas „soft power“ kartais taip pat verčiamas kaip „švelnioji galia“.
- 7 Pvz., Alexanderis Wendtas šalia pajėgumų pasiskirstymo K. Waltzo sistemos struktūrai priskiria ir interesų, bei idėjų pasiskirstymą. Žr.: Wendt, A. *Tarptautinės politikos socialinė teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 116–142.
- 8 Hill, C. *The Changing Politics of Foreign Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003. P. 135.
- 9 Nye, 2004, Op. cit. p. 6.
- 10 Nye, 2004, Op. cit. p. 5.
- 11 Nye, 2004, Op. cit. p. 6.
- 12 Bially Mattern, J. Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics // *Millennium: Journal of International Studies*, 2005, Vol. 33, No. 3, p. 588.
- 13 Nye, 2004, Op. cit. P. 11-12.
- 14 Nye, 2004, Op. cit. P. 10.
- 15 Hill, Op. cit. P. 154.
- 16 Walt, S. Taming American Power // *Foreign Affairs*, 2005, Vol. 84, No. 5, p. 105–120.
- 17 Pape, R. Soft Balancing against the United States // *International Security*, 2005, Vol. 30, No. 1, p. 17.
- 18 Nye, 2004, Op. cit. P. 25.
- 19 Hill, Op. cit. P. 136-138.
- 20 Nye, 2004, Op. cit. P. 100.
- 21 Roberts, W. R. What Is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future // *Mediterranean Quarterly*, 2007, Vol. 18, No. 4, p. 45.
- 22 Nye, 2004, Op. cit. P. 107-108.
- 23 Blinken, A. J. Winning the War of Ideas // *The Washington Quarterly*, 2002, Vol. 25, No. 2, p. 108.
- 24 Rosen, B.; Wolf, C. *Public Diplomacy: How to Think About and Improve It*. Occasional Paper. Santa Monica: RAND, 2004. p. 5-6. Rasta: http://www.rand.org/pubs/occasional_papers/. Žiūrėta 2009 12 01.
- 25 Pan, E. China’s Soft Power Initiative. 2006 05 18. Rasta: <http://www.cfr.org/publication/10715/>. Žiūrėta 2009 12 01.
- 26 Nye, 2004, Op. cit. P. 108-110, p. 116.
- 27 Nye, 2004, Op. cit. P. 111.
- 28 Nye, J. S. The Information Revolution and American Soft Power // *Asia-Pacific Review*, 2002, Vol. 9, No. 1, p. 60–61.

- 29 Keohane, R.; Nye, J. S. Power and Interdependence in the Information Age // *Foreign Affairs*, 1998, Vol. 77, No. 5, p. 84–86.
- 30 Keohane, Nye, 1998, Op. cit. P. 89–90.
- 31 Arquilla, J.; Ronfeldt, D. *The Emergence of Noopolitik: Toward an American Information Strategy*. Santa Monica: RAND, 1999. P. 53.
- 32 Keohane, Nye, 1998, Op. cit. P. 93–94.
- 33 Keohane, Nye, 1998, Op. cit. P. 90.
- 34 Krauthammer, C. The Unipolar Moment Revisited // *The National Interest*, Winter 2002/03, Issue 70, p. 5.
- 35 Kompanijos „Pew Global Attitudes Project“ 2002 m. apklausa 43 pasaulio valstybėse „What the World Thinks in 2002“: 78% respondentų žavisi JAV mokslo ir technologijų pasiekimais, 58 % – JAV populiarąja kultūra, 51 % mėgsta JAV demokratijos idėjas, 46 % – amerikietišką verslo stilių ir t. t. Šaltinis: <http://pewglobal.org/reports/pdf/165.pdf> Žiūrėta 2009 12 01.
- 36 Nye, 2004, Op. cit. P. 33–34.
- 37 Nye, 2004, Op. cit. P. 39–42.
- 38 Nye, 2004, Op. cit. P. 53–54.
- 39 Nye, 2004, Op. cit. P. 55–57.
- 40 Katzenstein, P.; Keohane, R. *Anti-Americanisms in World Politics*. Ithaca, London: Cornell University Press, 2007. P. 10–12, 19–24.
- 41 Joffe, J. Who's Afraid of Mr. Big? // *The National Interest*, Summer 2001, Issue 64, p. 43–52.
- 42 Nye, 2004, Op. cit. P. 38–39.
- 43 Pvz., 2003 m. spalio 10 d. „The Heritage Foundation“ surengtoje konferencijoje JAV viceprezidentas Dickas Cheney sakė: „<...> kritika, kurią girdime, yra kad JAV, kai grąšinama jų saugumui, neturėtų imtis veiksmų be vieningo tarptautinio pritarimo. <...> Taip dažnai ir kažkieno patogumui tai prilygsta nieko neveikimo politikai“. Žr.: Cheney Attacks Iraq Critics. Rasta: <http://www.telegraph.co.uk/news/1443772/Cheney-attacks-Iraq-critics.html>. Žiūrėta 2009 12 01.
- 44 Steinberg, J. Real Leaders Do Soft Power: Learning the Lessons of Iraq // *The Washington Quarterly*, 2008, Vol. 31, No. 2, p. 158–161.
- 45 Steinberg, Op. cit. P. 156–161.
- 46 Fukuyama, F. The Neoconservative Moment // *The National Interest*, Summer 2004, Issue 76, p. 64–65.
- 47 Steinberg, Op. cit. P. 159.
- 48 Nye, J. S. Smart Power and the „War on Terror“ // *Asia-Pacific Review*, 2008, Vol. 15, No. 1, p. 3.
- 49 Tuch, H. *Communicating with the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*. New York: St. Martin's Press, 1990. P. 14–15.
- 50 Roberts, Op. cit. P. 43–45.
- 51 Nye, 2004, Op. cit. P. 105.
- 52 Barron, O. A New Approach: Engaging the Muslim World through Public Diplomacy // *Harvard International Review*, 2007, Vol. 28, No. 4, p. 33.

- 53 Nye, 2004, Op. cit. P. 123.
54 Roberts, Op. cit. P. 51-52.
55 Prancūzijos viešosios diplomacijos programų biudžetas sudaro 3,1 % gynybos biudžeto, Didžiosios Britanijos – 2,6 %, Vokietijos – 0,8 %, Japonijos – 0,5 %.
Žr.: Nye, 2004, Op. cit. P. 124.
56 Nye, 2004, Op. cit. P. 123–124.
57 Van Evera, S.; Krause, P. Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas // *Middle East Policy*, 2009, Vol. 16, No. 3, p. 114–116.
58 Van Evera, Krause, Op. cit. P. 114.

SUMMARY

GENERATING SOFT POWER AS A SIGNIFICANT PART OF STATE'S FOREIGN POLICY IN THE 21ST CENTURY: THE USA CASE

Keywords: international power politics, soft power, public diplomacy, United States of America, foreign policy, politics in the information age.

This article analyses – both in theory and in practice – the role of soft power in terms of traditional power-maximizing foreign policy of states. The key-note of this analysis is that the soft power theory established by J. S. Nye bears an impact on the traditional notion of international power structure as described by the neorealist school of international relations theory, though this impact is yet to be conceptualised. The empirical evidence of this is nearly 20 years of the U.S. hegemony after the Cold War, strongly based on American soft power, which serves as a suitable subject-matter for a case study. The article provides an overview of American public diplomacy and some practical recommendations on how to improve it. In the future the importance of soft power is expected to increase as a result of the worldwide Information Revolution of the 21st century and public diplomacy, being the key instrument in soft power politics, will have to adjust to this new context of international politics.

Straipsnis įteiktas redakcijai 2009 m. gruodžio mėn.